

C s e h y Z o l t á n

Mindenben az eredet

Vonatbelső mint tudatkivetülések, a mozgásba lendülő zárt tér létszorongatottsága: elemi léhelyzetmetaforák. Az elsuhanó világ kiismerhetetlenségének izgalma, a biztonság illúziója, a korlátok bizonyossága és a szabadság vágya, a nekünk kiszabott hely: metaforikus vonatfülke az anyaméhtől a koporsóig.

Zöld kontúrú, falusi tányérban két húsgombóc: a létezés irányító étvágy, az otthonosság két szeme. A törődés, az asztalra tett étel magabiztossága, a jelenlét megsejtett szépsége, merthogy senki sincs jelen, csak a jelen levés nyilvánvalósága eklatáns, az interakció kiabál. Mindenben ott

az eredet: amit Vámos nagyvonalúan vidéki esztétikának nevez, s ami lényegében egyfajta kollektív, mágikus-mitikus tudatalatti, melynek erővonalai, kísértései olyan tárgyi környezetet teremtenek a festmény színteréül, mely egyszerre legitimálja a történetet és annak hiányát is.

De mi történik Vámos János képein? Feltárul az olaj, az akrill, a vászon, a festékpisztoly lelki világa, a korabeli újságtépések montázs-indulata, a tompuló színek, az oldódó kontúrok verstaná. A lírai történetek terepe mindenfajta tudálékosság nélküli. Költői világ az övé, mely „öncélú” esztétikuma mellett a közvetlenség retorikájából sarjadó önle-

Szoba / 2019

Elköltözöm / 2019

leplezés kegyetlensége miatt érdekes. Traumatikus rezgésekre képes univerzális művészet az övé, melyben színekdochikusan rétegződik egymásra a festészeti technikák magabiztos kezelése, a kontúrok és a foltok zeneisége (a kapcsolati dinamika partitúrái vagy zörejljegyzései), az irodalmi szövegek filozofikuma és aprólékos megfigyelőkészsége. Vámos János anyanyelve alighanem a költészet. Az identitásköltészet feloldódó kontúrjaiból látomások és láttelepek bontakoznak ki.

Nézem ezt a képet, az enyémet, a szobámban rekedt privát Vámos Jánosomat, a Senki se jó címűt, s eltűnődöm, milyen írásjel is kívánkozna a cím végére. Nyilvánvaló hiba lenne kitenni bármelyiket is, vagy ha ki kellene tenni, akkor fel kellene tüntetni az összes lehetséget. Az előtérben tanácstalan

fiú, mögötte három nő: mindenki meztelen, csontig, lélekig, lelkezésig, lelketlenségig. Egy modern Párizs és az istennők, csak hogy az alma elgurult, nincs kinek, és főként nincs mit adni, nincs legszebb, mert senki sem elég szép, nincs isteni megbízás vagy feladat, mert a modern világ anti-idilljében és rémeposzában immár senki sem igazán mitológiaképes. Szeretem, ahogy Vámos bízni próbál a testben, a test nyelvében, a mozdulatban, melyet a szó izomzata mozgat (például egyik kedvenc költőjének, Závada Péter verseinek egy-egy fordulata), s hogy fel meri tenni azokat a kérdéseket is, melyek a sebezhetőséget a megtisztító fájdalomig ragadják, hogy a kölcsönzött szavak olyan képekké váljanak, melyek vitaképesek az ősforrás problémafelvetéseivel.

Mosógép / 2019

Egy férfi előrehajol, mögötte a totális éj, mintha szu-
rokban állna, folyékony idő-kátrányban: most már így
marad örökre. Az árnyéka egyenesedik föl helyette,
és él, mintha Platón barlangjának falán szimulálná
az életet. Ebben a metaforában marad arctalan, azaz
mégsem arctalan, hiszen önmaga ölet nézi, a sztereo-
típiát, hogy ha már férfi, fel kéne egyenesedni, tele-
nemzeni a létezést, materiával sokasítani a matériát.
Őt mégis a kreatúralét izgatja: talán épp egy Pilinsz-
ky-verset olvas ki a kátrányból. Vagy ilyen egy poszt-
modern Narcissus? A kátrányba képzelet a tükörképét
és a saját odaképzelt másába szerelmes? Ez volt az
első festmény, melyet tőle láttam.

Némely Vámos-kép egészen graffitiszerűen köz-
vetlen: falfirka jellegűen rétegelt, palimpszesztus-
ként „olvasandó”, mintha kollektív teljesítmény len-
ne egy elképzelt város elképzelt helyén. A „csalást”
csak az leplezi le, hogy Vámos képeinek jellegzetes
aránytana van.

A Vámos-képek különös sajátossága ugyanak-
kor, hogy nincs stabil kontúr, a festő gyakran fut

neki újra meg újra egy-egy vonalnak, ívnek, hajlat-
nak, olykor más eszközzel, van ebben valamiféle
futurizmust idéző dinamika, de egy nagy adag
álomszerűség is, a bizonytalanság esendősége,
a korrekció maximalizmust feltételező kényszere.
Ezeket a vonalakat úgy használja, mint zeneszer-
ző a kottásfüzetét: ezekre, ezek közé, fölé és alá
komponálja harmóniáit és diszharmóniáit. A futu-
rizmushoz köti diszkrét gépimádata is: a sebes-
ség begarázsolása és felszabadítása, hiánya és
irama is foglalkoztatja. A roncstelep anatómiája,
egy-egy autó áramvonalas múltja, konkrét jelene
és elvont jövője. Egy teherautó mosógépet szállít:
szinte erotikus a két tárgy viszonya. A garázból
kitoró autó maszkulinitása, a kerékpár kacér elegán-
ciája, az autógumihegy tágerű rózsaszínbe tornyo-
suló eltökéltsége mind-mind személyessé válik,
traumametaforává komorul, vagy hedonista ábránd-
dá szépül. Nézem, csodálom a használaton kívüli,
kerék és funkció-hiánytól szenvedő abroncsokat,
ahogy felmászhatnak a képre, ahogy ostromolni kezdik

Sárga fotel / 2019

az eget, mint a szerencsétlen, mitológiai gigászok, ahogy túlnövik a kerítést, ahogy fölöttük sátrat bont az engesztelő rózsaszín. Örülök, hogy Vámos nem veti meg a rózsaszínt: és annak is, hogy nem föltétlenül ironikus nála.

Formatervezést tanult: látszatra pl. autókkal, vonalakkal, kerti hintákkal kísérletezik, valójában az indulatból jövő önkifejezés kontúrja vesztett formatanával. Véglegesség nem létezik. Vámos János kisemmizi az idillt, a csendélet nála valóban lehalált élet. Vonatfülkéi, garázsai, műtermei újabban sokszor üresek, mostanában kerüli az alakot, az

alakoskodót, a perszónát, a megtestesült humánomot, mégis mindegyik képe a hiányban is őrzi az emberi jelenlét nyomait, hogy mindaz, ami látszik, valakihez tartozik, aki itt járt, vagy vissza fog jönni, csak elugrott valamiért, itt hagyta a helyét és a helyzetét. Persze, egyre nyugtalanabbak leszünk, a várakozás egyre ijesztőbb, a meglóduló fantázia egyre vérmesebb és merészebb.

Alulnézetből egy festőállvány geometriája: nincs rajta vászon. És íme a vászon hiánya a vásznon, az egzisztenciális létszorongatottságból fakadó hiány elviselhetetlenül szép sűrűsége.

Zsákosok / 2019

Papa Skodája / 2019

Alfa Romeo / 2019